МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ «ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА»

Факультет **філології**

Кафедра **загального та германського мовознавства**

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Церковнослов'янська мова

Освітня програма перший рівень (бакалавр)

Спеціальність Філософія

Галузь знань 03 Гуманітарні науки

Затверджено на засіданні кафедри
Протокол № 2 від “16” вересня 2022 р.

м. Івано-Франківськ - 2022

ЗМІСТ

1. Загальна інформація
2. Анотація до курсу
3. Мета та цілі курсу
4. Результати навчання (компетентності)
5. Організація навчання курсу
6. Система оцінювання курсу
7. Політика курсу
8. Рекомендована література

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Церковнослов'янська мова
Викладач (-і)	Ярослав Григорович Мельник
Контактний телефон викладача	(0342) 59-60-10 моб. 067 730 58 26
E-mail викладача	mel.jarolav@gmail.com
Формат дисципліни	денна
Обсяг дисципліни	Кредитів ЄКТС – 3 (90 год.)
Посилання на сайт дистанційного навчання	test-d-learn.pnu.edu.ua
Консультації	Обговорення індивідуально вибраних студентом питань і тематики з лекційних курсів та самостійної роботи

2. Анотація до курсу

Предметом вивчення є кирилиця у її історичному розвитку – від моменту створення до поч. XX ст. Також передбачено вивчення основних періодів розвитку основних орфографічних та орфоепічних змін у повному граматичному циклі – від фонетики до синтаксису. Крім цього курс включає крім аналізу граматичних категорій читання текстів, переклад з граматичними та культурно-історичними коментарями.

3. Мета та цілі курсу

Метою курсу є надати студентам інформаційне забезпечення у галузі історії мови, що у свою чергу надасть можливість доступу до текстів – історичних документів різних епох. Також курс переслідує **ціль** надання інформації у галузі культурно-історичної особливості текстів різних епох. Кінцевою метою курсу є читання, тлумачення текстів та їх широка інтерпретація.

Завдання: ознайомити студентів з історією писемності; історією створення та розвитку кирилиці; періодизацією розвитку кирилиці; основними пам'ятками кириличної писемності – рукописами та стародруками; з фонетичною системою старослов'янської мови та подальшими змінами фонетично системи; основними змінами у системі голосних та приголосних; особливостями лексичного складу старослов'янського періоду розвитку писемності; особливості мовної системи давньоруського періоду, староцерковнослов'янського періоду, періоду сучасної цсм;особливостями української та російської редакції; особливостями розвитку числової системи; особливостями вживання системи надрядкових знаків; особливостями морфологічної системи різних редакцій; специфікою графічних традицій; фонетичні, морфолого-синтаксичні особливості текстів різних періодів.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен **знати:**

- історію створення кирилиці;
- специфіку інших графічних систем (глаголиці);
- особливості основних графічних систем світу та місце фінікійського фонетичного письма;
- особливості уживання системи надрядкових знаків;
- особливості функціонування старокириличної та індійсько-арабської системи чисел;
- основні кириличні та глаголичні пам'ятки писемності;
- періодизацію розвитку кириличної писемності: старослов'янський, давньоруський, староцерковнослов'янський і сучасний періоди;
- специфіку формування редакцій;
- історію книгодрукування у Європі та слов'ян зокрема;
- особливості графічної традиції: заставки, літери-ініціали, орнаментування, надрядкові знаки, стишиця;
- основні зміни у системі голосних;
- основні зміни у системі приголосних;
- особливості української та російської редакцій;
- особливості розвитку графічної системи впродовж останніх 3-х століть;
- текстові особливості рукописних текстів XVI-XVIII ст. «Літопис Граб'янки»;
- розвиток лексичної системи церковнослов'янської мови;
- особливості української редакції ЦСМ у XIX-XX ст.

Студент повинен **вміти:**

- розпізнавати редакції текстів;
- визначати основні хронологічні особливості текстів;
- виявляти специфіку вживання на письмі основних фонетичних змін;
- охарактеризувати графічні традиції та виявляти їх у рукописних текстах та стародруках;
- читати датування текстів у відповідності до старої чи нової системи літочислення;
- читати тексти у відповідності до хронологічних специфік їх передачі (до редакції);
- давати загальні характеристики тексту у відповідності до часу та місця їх створення;
- здійснювати загальну адаптацію тексту щодо змусту;
- виявляти історіографічну та культурологічну цінність тексту.

4. Результати навчання (компетентності)

Здатність орієнтуватися у текстовому просторі; здатність прив'язувати тексти до часового та географічного простору; уміння декодувати тексти та виявляти їх культурно-історичну цінність.

Інтегральна компетентність – на основі засвоєних знань, умінь і навичок із дисципліни «Старослов'янська мова» здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у процесі навчання за спеціальністю, що передбачає застосування теорій та методів відповідної науки і характеризується комплексністю та невизначеністю умов ***(С1)***.

Комунікативна – здатність письмово й усно спілкуватися (комунікувати) українською – державною мовою; користуватися вербальними і невербальними засобами передачі історичної та археологічної інформації (усна відповідь, реферат, есе, доповідь на науково-звітній конференції ін.) (***С2, С16***).

Лінгвістична – здатність володіти іноземною мовою для пошуку і опрацювання іншомовних історичних та архілогічних праць і джерел ***(С3)***.

Інформаційно-цифрова компетентність – здатність до впевненого, а водночас критичного використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) для пошуку, обробки, аналізу, верифікації інформації із археологічних джерел ***(С4).***

Соціальна і громадянська компетентність – здатність до міжособистісної взаємодії у формі групової робрти, дискусій, прес-конференцій ін. на основі етичних міркувань (мотивів), вміння працювати в колективі й ефективно співпрацювати з учасниками навчального процесу; уміння попереджати і розв'язувати конфлікти, досягати компромісів; діяти громадсько і соціально відповідально і свідомо та з почуттям поваги до оточуючих, усвідомлювати рівні можливості та гендерні проблеми ***(С6)***.

Навчання вчитись – здатність вчитися і спільно, і автономно, здатність до пошуку та засвоєння нових знань, набуття нових вмінь і навичок, організації навчального процесу (власного і колективного) під час самостійної роботи із дисципліни, підготовки проблемних питань, проектів, самостійне набуття нових компетентностей, а також здатність виявляти і творчо підходити до вирішення проблем, ухвалювати обґрунтовані рішення, генерувати нові ідеї, під час захисту проектів, прес-конференції, захисту проблемних питань брати відповідальність і виявляти ініціативу, визначати і наполегливо реалізовувати поставлені завдання і взяті обов'язки, вибудовувати свою навчальну траєкторію, оцінювати прогрес і результати навчання ***(С7)***.

Загальнокультурна компетентність (С8) – це здатність аналізувати й оцінювати найважливіші досягнення національної науки і культури України , орієнтуватися в культурному та духовному контекстах сучасного українського суспільства; усвідомлювати рівні можливості та гендерні проблеми; цінувати та поважати різноманітність та мультикультурність в Україні ***(С8)***.

Екологічна компетентність і здоровий спосіб життя – це здатність на основі вивченого матеріалу (політики радянського уряду, екологічних катастроф, політики урядів незалежної України в питанні захисту навколишнього середовища ін.) усвідомлення ролі навколишнього середовища для життя і здоров'я людини, прагнення до його збереження; здатність до здійснення професійної діяльності згідно з вимогами охорони праці й техніки безпеки; здатність і бажання дотримуватися здорового способу життя (на прикладі історії українського спорту, медицини ін.) ***(С9)***.

Фахові компетентності:

Володіти навиками аналізу тексту ***(С12).***

Співвідносити текстові одиниці з хронологічними рамками ***(С10).***

«Читати» допоміжні знаки-символи, які зустрічаються у текстах ***(С12).***

Володіти терміно-понятійним апаратом ***(С11).***

Знати специфіку книгодрукування, характерну для кожного століття ***(С10).***

Виявляти у текстовому матеріалі внутрішньо предметні зв'язки ***(С12).***

Виявляти у культурологічно-світоглядні чинники у текстовому матеріалі ***(С13).***

Виявляти редакційні складники у текстах ***(С12).***

Виявляти особливості жанру текстів: літописний, епістолярний, есеїстичний, філософсько-теологічний та ін. жанри ***(С12).***

Особливості подачі сакральних текстів ***(С12).***

Особливості сакральних графіті (графіті Софії Київської та ін.) ***(С12).***

Особливості подачі текстів у книгах-хронографах ***(С12).***
Особливості текстів-епітафій ***(С12).***
Особливості текстів-послань ***(С12).***
Зв'язки кириличної текстової культури з європейськими аналогами ***(С12).***
Особливості функціонування петрогліфів ***(С12).***
Читання глаголичних текстів з допомогою алфавітів-ключів ***(С12).***
Історія кирилиці та глаголиці у контексті проведених реформ графічної системи ***(С12)***.

5. Організація навчання курсу

Обсяг курсу

Вид заняття	Загальна кількість годин
лекції	12
семінарські заняття / практичні / лабораторні	18
самостійна робота	60

Ознаки курсу

Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / вибірковий
2-й	Філософія	II	вибірковий

Тематика курсу

Тема, план	Форма заняття	Література	Завдання, год.	Вага оцінки	Термін виконання
Тема 1. Старослов'янська мова у циклі історичних дисциплін; - Місце слов'янських народів у сім'ї індоєвропейських мов; - Карта заселення Європи та карта поширення мов у VIII-XI ст.; - Історія створення кирилиці; - Періодизація розвитку кирилиці IX-XX ст.	Лекція, практичне заняття, самостійна робота	1,3,4	Опрацювання наукових джерел – 6.	5 балів	Впродовж семестру у відповідності до розкладу занять
Тема 2. Фонетична система старослов'янської мови; -Система голосних та приголосних; - числова система ССМ; - система надрядкових знаків; - фонетика у контексті головних змін.	Лекція, практичне заняття, самостійна робота	1,4	Опрацювання наукових джерел – 4 години	5 балів	Впродовж семестру у відповідності до розкладу занять
Тема 3. Система ССМ та її еволюція; - ССМ як історичний період: послідовність	Лекція, практичне заняття, самостійна	1,3,4	Опрацювання наукових джерел – 10 годин	5 балів	Впродовж семестру у відповідності до розкладу

періодів та фонетичні зміни; - характеристика голосних; - носові голосні та їх доля; - редукція окремих голосних та зміни; - чергування голосних.	робота				занять
Тема 4. Редуковані у системі голосних; - слабкі позиції редукованих; - сильні позиції редукованих; - основні наслідки падіння редукованих.	Лекція, практичне заняття, самостійна робота	1,3	Опрацювання наукових джерел – 6 годин	5 балів	Впродовж семестру у відповідності до розкладу занять
Тема 5. Приголосні у системі старослов'янської та церковнослов'янської мов; - основні групи приголосних; - походження основних груп приголосних; - доля (основні зміни) приголосних.	Лекція, практичне заняття, самостійна робота	1,4	Опрацювання наукових джерел – 8 годин	5 балів	Впродовж семестру у відповідності до розкладу занять
Тема 6. Основні зміни у системі приголосних; - повноголосся та не повноголосся; - е-епентетікум у старослов'янський період розвитку мови; - доля сонорних-плавних; - основні типи спрощень у системі приголосних.	Лекція, практичне заняття, самостійна робота	1,3,4	Опрацювання наукових джерел – 6 годин	5 балів	Впродовж семестру у відповідності до розкладу занять
Тема 7. Палаталізації у системі приголосних; - перша палаталізація та її наслідки; - друга палаталізація та її наслідки; - третя палаталізація та її наслідки.	Лекція, практичне заняття, самостійна робота	1,3,4	Опрацювання наукових джерел – 4 години	5 балів	Впродовж семестру у відповідності до розкладу занять
Тема 8. Морфологічна система церковнослов'янської	Лекція, практичне заняття, самостійна	1,3,4	Опрацювання наукових джерел – 12 годин	5 балів	Впродовж семестру у відповідності до розкладу

мови та її розвиток; - іменник та його основні граматичні ознаки; - дієслово у системі церковнослов'янської мови; - числівник системі церковнослов'янської мови.	робота				занять

6. Система оцінювання курсу	
Загальна система оцінювання курсу	Оцінювання здійснюється за національною та ECTS-шкалою. Оцінювання на основі 100-бальної шкали (Див.: пункт „9.3. Види контролю" Положення про організацію освітнього процесу та розробку основних документів з організації освітнього процесу в ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»). Загальні 100 балів включають: 25 балів за практичні заняття; 35 балів за самостійну роботу; 40 балів за колоквіуми).
Вимоги до письмової роботи	Концептуально-конкретне та емпірично-верифіковане висвітлення питань
Семінарські заняття	За 5-ти бальною шкалою
Умови допуску до підсумкового контролю	Виконання усіх запланованих програмою дисципліни форм навчальної роботи, які підлягають контрольному оцінюванню. Мінімальна кількість балів для зарахування курсу – 50 балів

7. Політика курсу

Жодні форми порушення академічної не доброчесності не толеруються. У випадку таких подій – реагування у відповідності до Положення 1 і Положення 2.

8. Рекомендована література

1.Мельник Я.Г., Лазарович О.М. Церковнослов'янська мова. – Івано-Франківськ, 2017.
2.Мельник Я.Г. Церковнослов'янська мова. Буквар та читанка. – Львів, 2019.
3.Леута О.І. Старослов'янська мова. К.: 2001.
4.Белей Л.,Белей О. Словник старословянсько-український. – Львів, 2001.

Викладач к.ф.н., професор Мельник Ярослав Григорович